

Van zaaien tot oogsten

praktijkids
voor de moestuin

Hans van Eekelen
Groenmoes

KNNV Uitgeverij

TIP: ALS JE EEN ZAKJE ZAAD KOOPT, SCHRIJF ER DAN DIRECT HET JAAR VAN AANKOOP OP ALS ER GEEN HOUDBAARHEIDSDATUM OP STAAT; VERGELIJK DAT LATER MET DE KIEMKRACHT DIE BIJ DE BETREFFENDE GROENTE IS VERMELD.

Inhoud

1. Verantwoording

pagina 6

2. Toelichting bij gebruik

pagina 7

3. Groentenamen en teelthulp

pagina 8-157

4. Vroegste en laatste zaaimoment

pagina 158

5. Vroegste en laatste plantmoment

pagina 162

6. Plaa- en plezierkruiden in de moestuin

pagina 166

7. Plaa- en plezierinsecten in de moestuin

pagina 178

8. Schimmelziekten voorkomen en bestrijden

pagina 182

Bijlage: adresgegevens

1. Verantwoording

Het praktijkboekje voor de moestuin heeft natuurlijk moestuinieren als uitgangspunt. In de natuur overleven de sterkste planten. Dat wordt beïnvloed door factoren als bodemgesteldheid, biotoop, weer en klimaat.

Moestuiniëren is per definitie ingrijpen in de natuur. Dat kan op een rigide manier waarbij je de natuur naar je hand probeert te zetten. Maar natuurlijk moestuinieren betekent onder andere dat je de natuurlijke groeiomstandigheden volgt en niet tegenwerkt.

Het moestuinieren volgens permacultuurprincipes benadert natuurlijke groeiprocessen het meest. Wil je over permacultuur meer te weten komen, raadpleeg dan literatuur hierover. Hier wil ik volstaan met de vermelding dat je de natuur helpt bij het vinden van een evenwichtige groei. Je combineert bijvoorbeeld planten die het best bij elkaar passen, je bestrijdt plaaginsecten met nuttige insecten en je gebruikt kruidenextracten in plaats van chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmeststoffen.

Als je de voorgestelde maatregelen in die zin interpreteert, dan heb je stappen gezet op weg naar natuurlijk moestuinieren. Waar voor jou het eindpunt in dit proces ligt, bepaal je zelf.

2. Toelichting bij gebruik

- de teeltgroep is na de groentesoort tussen haakjes vermeld
- alle maten zijn in centimeters tenzij anders vermeld;
eerste getal: afstanden tussen rijen
tweede getal: afstanden in de rij
voorbeeld: afstanden 25 x 15 en zaaidiepte 0,5
- groenten zijn bij een teeltgroep ingedeeld vanwege teeltwisseling en mestbehoefte; er wordt dus soms afgeweken van de indeling in plantenfamilies (zie: knolselderie)
- de meest gangbare teelten worden vermeld
- van de vermelde gewassen worden de meest voorkomende teeltmomenten genoemd
- met de term '*uitplanten*' wordt zowel verspenen/uitdunnen in de volle grond bedoeld alsook het planten van gekochte moestuinplantjes
- over de betekenis van combinatieteelt zijn de meningen verdeeld; naast '*gunstig*' en '*ongunstig*' zijn de afwijkende opvattingen in een derde regel '*gunstig/ongunstig?*' ondergebracht
- bij '*ziekten en plagen*' wordt volstaan met het geven van een tip bij een veel voorkomend probleem; meer informatie vind je achter in het boekje
- in een bijlage zijn adressen vermeld waar je insecten voor plaagbestrijding kunt kopen

3. Groentenamen en teelthulp

aardappel

soorten / rassen

vroeg: o.a. Doré, Eersteling, Frieslander, Gloria, Junior, Lekkerlander, Première

halfvroeg: o.a. Bintje, Eigenheimer, Roseval, Santé, Toluca

halflaat / laat: o.a. Agria, Desiree, Eba, Nicola, Pimpernel, Raja, Sarpo Mira, Texla

andere criteria: vastheid (vastkokend, kruimig), schilkleur (geel, rood, paars), grondsoort (klei, zand), ziekteresistentie (in blad en knol), ecologische teelt, opbrengst en smaak

zaaien

in plaats van zaaien: voorkiemen

gedurende ca. 3 weken voorkiemen op een lichte plaats levert stevige, korte scheuten

kiemtemperatuur / kiemduur / kiemkracht

warmtestoot bij ca. 18°C, daarna ca. 10°C
/ 4-6 weken (voorkiemen) / n.v.t.

poten en pootafstanden

vroeg: vanaf half maart poten op 50 x 40

halfvroeg en halflate: vanaf begin april poten op 60 x 40

late: van begin tot eind april poten op 70 x 40

pootdiepte: 5-10

mest- en waterbehoefte

veel compost en/of organische mest; niet bijmesten met kippenmest (geeft veel loof, risico op aardappelziekte, coloradokever en lagere opbrengst); houd de grond vochtig

combinatieteelt

gunstig: afrikaantje, bloemkool, boon, dille, doperwt, karwij, knoflook, koolrabi, mierikswortel, rode kool, savooiekool, spinazie, spitskool, spruitkool, suikermaïs, tuinboon, witte kool

ongunstig: aardbei, aardpeer, bladselderie, bleekselderie, courgette, doperwt, framboos, kamille, knolselderie, komkommer, pompoen, rode biet, rozemarijn, tijm, tomaat, ui, wortel, zonnebloem

gunstig of ongunstig? O.l.-kers (Oost-Indische kers), munt, zonnebloem

ziekten en plagen

phytophthora: voorkiemen, zo vroeg mogelijk poten, resistente rassen kiezen, ruime plantafstand, besproeien met heermoes- of brandnetelaftreksel; vruchtwisseling minimaal 4 jaar

coloradokever: eitjes en larven onderkant blad verwijderen; schurft is niet altijd een probleem: zie ook item over schimmelziekten

oogst en verwerking

laat aardappelen zo lang mogelijk in de grond zitten; oogst met de hand wat je nodig hebt; eet vroege aardappelen ongeschild

andijvie

(bladgroente)

soorten / rassen

krulandijvie: om rauw te eten en schotels te versieren;

o.a. Fijne Krul (geel en groen), Walonne Frisan

breedbladandijvie: wordt rauw en gestoofd gegeten;

o.a. Nummer Vijf, Breedblad Volhart Winter

zaaien / zaaidiepte

vroege teelt: zaai vanaf 1 maart tot half april onder warmglas om vanaf juni tot begin juli te kunnen oogsten

zomerteelt: zaai vanaf 15 april tot begin juni onder koud glas voor een oogst vanaf begin juli tot half sept.

herfstteelt: zaai vanaf eind mei tot half juli in de volle grond voor een oogst vanaf half sept. tot eind dec.

zaaidiepte: 0,5-1,0

kiemtemperatuur / kiemduur / kiemkracht

minimaal 15°C om doorschieten te

vermijden / 7 dagen / 5 jaar

uitplanten en plantafstanden

vroege teelt: verspeen na 2 weken en plant vanaf begin april tot begin mei onder koud glas of onder afdekking in de volle grond uit op 30 x 30

zomerteelt: plant vanaf half mei tot half juli op 35 x 30 uit in de volle grond

herfstteelt: plant vanaf half juli tot eind aug. in de volle grond uit op 35 x 35

mestbehoefte

matig; compost is voldoende

waterbehoefte

bij zonnig weer ('s morgens) veel water geven

combinatieteelt

gunstig: boon, doperwt, prei, rode kool, savooiekool, sla, spitskool, witte kool

gunstig of ongunstig? tomaat, (knol)venkel

ziekten en plagen

bladvlekkenziekte: zie item over schimmelziekten; verder weinig ziektegevoelig; veel waterbehoefte; als plant wegtrot, is deze een uitstekende groenbemester

oogst en verwerking

bleek de krop door er 2 weken voor de oogst een bloempot over te plaatsen; van snijandijvie (andijvie die je geen krop laat vormen) snijd je de blaadjes af; vgl. snijsla; samen met krulandijvie geschikt als rauwkost

aubergine

(vruchtgroente)

soorten / rassen

er worden geen soorten beschreven; veelgenoemde rassen zijn: Violette (paars), Lange Violette (paars), Oef Blanc (wit), Black Beauty (paars, rond)

zaaien / zaaidiepte

koudglasteelt: zaai vanaf half febr. tot half maart onder warm glas voor een oogst onder koud glas in juli, aug. en sept.

vollegrondsteelt: zaai onder warm glas vanaf half maart tot half april voor een oogst vanaf eind aug. tot eind sept.

zaaidiepte: 0,5

kiemtemperatuur / kiemduur / kiemkracht

22-25°C / 14 dagen / 4 jaar

uitplanten en plantafstanden

koudglasteelt: verspeen eind maart, begin april en plant vanaf eind april tot begin mei uit in de koude kas op 65 x 65

vollegrondsteelt: verspeen eind april en plant uit vanaf half mei tot begin juni op 65 x 65 (maar resultaten op een beschutte plaats in de tuin zijn twijfelachtig, succes is afhankelijk van (veel) zon en (ontbreken van veel) wind

mestbehoefte

matig; compost is voldoende; evt. organisch bijmesten

waterbehoefte

tijdens groei veel water geven

combinatieteelt

gunstig: afrikaantje, kattenkruid, marjolein

gunstig of ongunstig? boon

ziekten en plagen

gevoelig voor botrytis (schimmelaantasting) verticillium (verwelkingsziekte), wittevlies, meeldauw, bladluis en nog meer onheil; zorg voor ruime afstand en dief regelmatig; afrikaantjes, O.I.-kers en knoflook houden wittevlies op afstand (zie ook bij item over plaaginsecten en schimmelziekten)

oogst en verwerking

oogst van eerste kleine vruchten stimuleert groei van andere vruchten; eet ze niet rauw, ze bevatten solanine (net als bij aardappel)

augurk

(vruchtgroente)

soorten / rassen

er worden geen soorten beschreven; veel genoemde rassen zijn: Hokus, Kleine Groene Scherpe Parijse, Nimbus, Venlose Nietplekker

zaaien / zaaidiepte

koudglasteelt: zaai vanaf eind maart tot begin mei onder warm glas voor een oogst onder koud glas vanaf half juni tot half okt.

vollegrondsteelt: zaai onder koud glas vanaf half mei tot begin juni voor een oogst vanaf half juli tot begin sept.

vollegrondsteelt: zaai direct ter plaatse vanaf half mei tot half juni; leg meerdere zaden bij elkaar op 150 x 25 voor een oogst vanaf half aug. tot half sept.

zaaidiepte: 1,0-2,0

kiemtemperatuur / kiemduur / kiemkracht

20-22°C / 10 dagen / 4 jaar

uitplanten en plantafstanden

koudglasteelt: plant vanaf eind april tot begin juni in de koude kas uit op 150 x 40

vollegrondsteelt: plant vanaf eind mei tot eind juni uit op 150 x 25; bij ter plaatse zaaien op 150 x 25 wordt tot op 1 plant uitgedund

mestbehoefte

compostbehoefte; dolomietkalk (bevat magnesium)

waterbehoefte

door oppervlakkige beworteling is het nodig om in droge perioden veel water te geven

combinatieteelt

gunstig: boon, dille, doperwt, knoflook, O.I.-kers, selderie, sla, sluitkool, suikermaïs, ui, venkel

ongunstig: aardappel, koolrabi, radijs, rammenas, tomaat

ziekten en plagen

F1-hybride rassen zijn bittervrij en gedeeltelijk resistent tegen ziekten

oogst en verwerking

oogst als de vrucht 5-8 cm groot is; verwerk augurk in azijn omdat de van nature smakeloze vrucht daardoor een zoetzure smaak krijgt

4. Zaaimomenten

Vroegste zaaimoment

1e helft januari	spinazie, tuinkers
2e helft januari	doperwt, ijsbergsla, kropsla, krulsla, pluksla, peterselie, peul, prei, rode kool
1e helft februari	aubergine, bloemkool, broccoli, kervel, raapstelen, radijs, savooiekool, snijsla, spitskool, spruitkool, suikererwt
2e helft februari	bladselderie, bleekselderie, knolselderie, koolrabi, pastinaak, rode biet, Romeinse sla, stengelui, witte kool, zilverui, zuring
1e helft maart	andijvie, haverwortel, kapucijner, knoflook, paprika/peper, rucola, tomaat
2e helft maart	augurk, kardoer, komkommer, meloen, Nieuw-Zeelandse spinazie, paprika, raap, zaaisjalot, snijbiet, tuinmelde, zaaiui
1e helft april	knolvenkel, rammenas, spruitkool, wortelpeterselie
2e helft april	Chinese kool, courgette, patisson, pompoen, postelein, schorseneer, snijsla, stamboom, stokboom, suikermaïs

1e helft mei	boerenkool, witlof
2e helft mei	koolraap
1e helft juni	groenlof, roodlof
2e helft juli	veldsla
1e helft augustus	winterpostelein

7. Plaag- en plezierinsecten in de moestuin

(en enkele andere plaagdieren)

Bijgaand overzicht richt zich op natuurlijke bestrijding met andere insecten en met plantengieren; dit laat onverlet dat er andere – ook natuurlijke – manieren zijn, die echter buiten dit kader vallen.

bij / hommelmel

plezier wordt verhoogd met:

plaatsen van insectenhotel, bijenhotel en/of hommelnestkast (bij en hommelmel vergroten bestuivingsmogelijkheden, vooral bij fruit)

bladluis

plaag wordt bestreden met:

1. combineren van groenten met afrikaantje, lavendel;
2. (larven van) lieveheersbeestje, oorworm, sluipwesp, zweefvlieg; 3. brandnetelgier, gier van boerenwormkruid

coloradokever

plaag wordt bestreden met:

gier van boerenwormkruid

emelt (larve van langpootmug)

plaag wordt bestreden met:

1. padden, egels, kevers, vogels
2. knoflook en goudbloem; waar deze planten groeien is minder schade

engerling (larve van meikever)

plaag wordt bestreden met:

nematoden (zie ook taxuskever)

😊 gaasvlieg

plezier:

bestrijdt rupsen

☹️ koolvlieg

plaag wordt bestreden met:

1. gier van boerenwormkruid
2. aanbrengen van koolkraag
3. gebruik van insectengaas of vliesdoek

☹️ koolwitje

plaag wordt voorkomen/bestreden met:

1. combinatieteelt van koolsoort met tomaat, pepermint
2. insectengaas of vliesdoek
3. knoflookextract
4. plantenaftreksels en -gieren

😊 lieveheersbeestje

plezier:

bestrijdt bladluis

☹️ mier

plaag wordt bestreden met:

1. afrikaantje, goudbloem, lavendel, pepermint, boerenwormkruid en blad van marjolein, tijm, tomaat
2. omgekeerde bloempot met stro en tuinaarde op het nest (mieren kruipen hierin)